

**NATIONAL
SENIOR CERTIFICATE**

KEREITE YA 11

PUDUNGWANA 2022

**SESOTHO PUO YA LAPENG – PAMPIRI YA 3
TATAISO YA HO TSHWAYA
(EXEMPLAR)**

MATSHWAO: 100

Tataiso ena ya ho tshwaya e na le maqephe a 10.

KAROLO YA A: MOQOQO**POTSO YA 1****1.1 Ke ile ka sala ke maketse letsatsing leo.**

Mohlahlobuwa o pheta pale eo ho yona a phetang ka se ileng sa etsahala mme sa mo makatsa letsatsing leo.

Dikahare tse ka lebellwang e ka ba tsena tse latelang:

- Mohlahlobuwa o qoqa ka ketsahalo e ileng ya etsahala mohla letsatsi leo.
- A hlalose maikutlo a hae ka se ileng sa mo makatsa.

[50]**1.2 Bana beso ke metswalle ya ka.**

Moqoqong ona mohlahlobuwa o hlalosa sehlooho ka bokgutshwane.

Dikahare tse lebelletsweng e ka ba tsena tse latelang:

- Mohlahlobuwa o hlalosa ka moo bana babo e leng metswalle ya hae ka teng.
- A bontshe bohlokwa ba ho utlwana ha bana ba motho kapa ba leloko.

[50]**1.3 Mmuso o etsa toka ho fa batho ba sa sebetseng tjhelete ya diphallelo, empa ka lehlakoreng le leng o etsa hore batho ba tswafe ho sebetsa.**

Mofuteng ona wa moqoqo mohlahlobuwa ha a kgethe lehlakore, o tlameha ho tshehetsa mahlakore ka bobedi a sehlooho, mme a hlahise ntlhakemo ya hae.

Dikahare tse lebelletsweng e ka ba tsena tse latelang:

- Mohlahlobuwa a ka qoqa ka tse ntle tseo mmuso o di etsetsang setjhaba ka ho ba fa tjhelete ya diphallelo le ka moo tjhelete eo e ba thusang ka teng.
- Mohlahlobuwa a boele a hlahise ka moo ketso eo ya mmuso e bakang botswa ka teng setjhabeng.

[50]**1.4 Ke lakatsa ho bona batjha ba na le bokamoso bo botjhabileng.**

Mofuteng ona wa moqoqo o hlalosa sehlooho ka botebo.

Dikahare tse ka lebellwang e ka ba tsena tse latelang:

- Mohlahlobuwa a totobatse hore ke ditakatso dife tseo a di labalabelang hore batjha ba di etse tse tla fetola le hona ho ntlafatsa bokamoso ba bona.
- A hlakise hore ke diketso dife tsa batjha tse lebisang bokamosong bo tjhabileng.

[50]

1.5 Ho kopa thuso ha o e hloka ho molemo ho feta ho inkela ka mahahapa.

Mofuteng ona wa moqoqo mohlahlobuwa o kgetha lehlakore la hae, mme a le tshehetse ka dintlha tse utlwahalang.

Dikahare tse ka lebellwang e ka ba tsena tse latelang:

- Mohlahlobuwa a hlolose ditsela tseo motho a ka kopang thuso ka tsona mothong e mong kapa ho mmuso.
- A bontshe ka moo diketso tsa ho inkela ka mahahapa di nang le ditlamorao tse mpe kateng.
- Mohlahlobuwa a ka fana ka mehlala ya ho inkela ka mahahapa mabenkeleng, ditsheng tsa mmuso, dikolong jj.

[50]

1.6 Setshwantsho sa 1.6.1, 1.6.2, 1.6.3

Mohlahlobuwa o boha setshwantsho, mme a iqapele sehlooho a itshetlehile ka mohopolo wa sehlooho o qholotswang ke setshwantsho seo a se kgethileng.

Dikahare tse ka lebellwang e ka ba tsena tse latelang:

- Moqoqo ona o ka ngolwa ho tswa lehlakoreng lefe kapa lefe, ho latela moelelo oo a o fumaneng ka setshwantsho.

[50]

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA A: 50

RUBURIKI YA HO LEKANYETSA MOQOQQO – SESOTHO PUO YA LAPENG [MATSHWAO A 50]

Makgetha a ho lekanyetsa		Phihlello e babatsehlang	Phihlello e supang bokgoni	Phihlello e mahareng	Phihlello ya motheo feela	Phihlello e haellang
DIKAHARE LE MORALO (Tshekatsheko ya sehlooho) tlhophiso ya mehopollo le dintlha, kelohloko ya baamohedi ba ditaba, maikemisetsa le maemo MATSHWAO A 30	Boemo bo hodimo	28–30 - Nehelano e bontshang kutlwisiso e babatsehlang ya sehlooho e supang bokgoni bo ikgethang. - Mehopollo e bontsha boqhetsese, e phephetsa monahano mme ke e sutsitseng; - e hlophisitswe hantle ka tsela e ikgethang/babatsehlang mme e momahane ka tshwanelo ho kenyeditse selelekela, mmele le qetelo.	22–24 - Nehelano e ralehileng hantle haholo; - Mehopollo e tsamaellana le sehlooho ka botlalo, e a kgahlisa mme e na le bopaki ba mehopolo e sutsitseng; - e hlophisitswe hantle haholo ka tsela e ikgethang mme e momahane ka tshwanelo ho kenyeditse selelekela, mmele le qetelo.	16–18 - Nehelano ke e kgotsafatsang dithokeho. - Mehopollo e momahane ka tsela e kgotsafatsang le e kgodisang. - e hlophisitswe ka tsela e utlwisisehang mme e momahane ka tshwanelo ho kenyeditse selelekela, mmele le qetelo.	10–12 - Nehelano e momahane mona le mane. - Mehopollo ke e seng ya boiqapelo mme e sa hlakang. - Ho na le bopaki bo seng bokae ba tlhophiso le momahano ya mosebetsi.	4–6 - Nehelano e tswile lekoteng ho hang. - Mehopollo ke e sa tsepamang e dubakaneng. - Ha e utlwahale mme dintlha di a phetakakwa. - Ha e a hlophiswa ka tshwanelo le momahano ha e yo.
	Boemo bo tlase	25–27 - Nehelano e tswileng matsoho le ha e haellwa ke dintlha tse ikgethang tsa moqoqo o babatsehlang - Mehopollo ke e sutsitseng mme e bontsha boqhetsese. - e hlophisitswe hantle ka tsela e bontshang bokgoni mme e momahane ka tshwanelo ho kenyeditse selelekela, mmele le qetelo.	19–21 - Nehelano e radilweng hantle. - Mehopollo ke e loketseng mme e thahasellisang. - e hlophisitswe hantle ka tsela e ikgethang mme e momahane ka tshwanelo ho kenyeditse selelekela, mmele le qetelo.	13–15 - Nehelano e a kgotsafatsa le ha e sa hlaka mona le mane. - Mehopollo e momahane le ho kgodisa ka tsela e mahareng; - ho na le tlhophiso le momahano e tseng ho kenyeditse le selelekela, mmele le qetelo.	7–8 - Nehelano boholo e tswile lekoteng - Mehopollo ha e a momahane ka tshwanelo mme e a lahlehisa. - Nehelano ha e na bopaki ba tlhophiso le momahano.	0–3 - Boiteko ha bo yo ba ho arabela sehlooho. - Mehopollo e tswile lekoteng ka ho phethahala, ha e a nepahala. - nehelano ha e a tsepama sehloohong, mme e dubakane.
Makgetha a ho lekanyetsa PUO, SETAELE LE TOKISO YA DIPHOSO Sehalo, rejisetara, setaele, tlhotlontswa ke tse lokelang sepheo/ tshusumetso le maemo, kgetho ya mantswa, tshebediso ya puo le tlwaelo, matshwao a ho bala le mopeleto MATSHWAO A 15	Boemo bo hodimo	14–15 - Sehalo, rejisetara, setaele le, tlhotlontswa di loketse sepheo ka tsela e babatsehlang, baamohedi ba ditaba mmoho le maemo; - tshebediso ya hae ya puo e a ikgetha, mme e bontsha boitshupo ka tsela e tsothang - o sebedisitse sehalo se matla mme se susumetsang ka tsela e ikgethang. - o batla o hloka diphoso tsa puo le tsa mopeleto - o radilwe ka bokgoni bo tsothang.	11–12 - Sehalo, rejisetara, setaele le tlhotlontswa di loketse sepheo, baamohedi ba ditaba mmoho le maemo haholo. - tshebediso ya puo e matla mme ho sebedisitse sehalo se loketseng ka nako tsohle. - boholo ba mosebetsi ha o na diphoso tsa tshebediso ya puo le mopeleto. - o radilwe hantle ka tshwanelo.	8–9 - Sehalo, rejisetara, setaele le tlhotlontswa di loketse sepheo, baamohedi ba ditaba mmoho le maemo. - tshebediso ya puo ke e loketseng, mme e fetisa moelelo ka tshwanelo - puo ya bonono ke e loketseng mme e sebedisitse ka tshwanelo. - O radilwe ka tsela e mahareng feela.	5–6 - Sehalo, rejisetara, setaele le tlhotlontswa ha di a lokela sepheo, baamohedi ba ditaba mmoho le maemo; - puo e sebedisitse feela ka tsela ya motheo; - sehalo mmoho le moelelo o hlahiswang ke tema ke tse sa okelang; - ho sebedisitse tlhotlontswa ya motheo feela.	0–3 - Puo e sebedisitsweng ha se e utlwisisehang; - sehalo, rejisetara, setaele le tlhotlontswa ha di a lokela baamohedi ba ditaba, sepheo le maemo; - tshebediso ya tlhotlontswa e haellang haholo hoo nehelano e sa utlwisisehang.
Boemo bo tlase	13 - Tshebediso ya puo ke e nepahetseng mme e susumetsang sehalo sa tema - e batla e hloka diphoso tsa puo le tsa mopeleto - e radilwe ka bokgoni bo tsothang	10 - Tshebediso ya puo ke e sefutho mme e loketseng maemo. - sehalo ke se matla mme se loketseng. - ho na le diphoso tse seng kae tsa puo le tsa mopeleto. - e radilwe hantle.	7 - Tshebediso ya puo ke e kgotsafatsang le ha ho na le ho sa tsamaellane mona le mane. - kakaretso sehalo ke se loketseng le ha puo ya bonono e le e haellang.	4 - Puo ke ya motheo feela mme e sebedisitse ka tsela e haellang - popeho ya dipolelo ke e tshwanang e se nang motswako - tlhotlontswa e haella haholo feela.		
SEBOPEHO Makgetha a tema: Popeho ya dipolelo le kgodiso ya diratswana le bolelele bo hlokehang MATSHWAO A 5 MATSHWAO		5 - Kgodiso ya sehlooho ke e babatsehlang - katoloso ya dintlha ke e ikgethang - dipolelo le diratswana di bopilwe ka tsela e ikgethang	4 - Dintlha ke tse loketseng mme tse hodisang sehlooho. - momahano e bopilweng ke e supang bokgoni. - dipolelo le diratswana di loketse nehelano. mme di fapafapanngwa ka tshwanelo.	3 - Dintlha tse loketseng di hodisa sehlooho ka tsela e mahareng. - dipolelo le diratswana di bopilwe ka tsela e mahareng. - moqoqo o ntse o hlahisa moelelo.	2 - Tse ding tsa dintlha ke tse utlwahalang. - dipolelo le diratswana di na le diphoso. - Moqoqo o a utlwisiseha le ha o le diphoso.	0–1 - Dintlha tsa bohlokwa di a haella. - dipolelo le diratswana tse hlahisitsweng ke tse fosahetseng. - moqoqo ha o na moelelo o lebelletseng.
		40–50	30–39	20–29	10–19	0–9

KAROLO YA A: MOQOQO**MATSHWAO A SEBEDISWANG HO BONTSHA DIPHOSO HA HO TSHWAUWA MOQOQO****SENOTLOLO SA HO TSHWAYA:****SEKALA SA HO TSHWAYA MOQOQO****MATSHWAO: {50}**

Makgetha a Tekanyetso	Matshwao	Senotlolo / dikgutsufatso
Dikahare le Moralo	30	DM =
Puo, Setaele le Tokiso ya diphoso	15	PST =
Sebopeho	5	Seb =
Matshwao ohle	50	

Ditaelo ho motshwai:

- Mohlahlobuwa o lokela ho ngola ka sehlooho se le SENG feela karolong ya A.
- Karolo e nngwe le e nngwe e na le ruburiki ya yona.
- Sebedisa diruburiki tseo o di fuweng ho tshwaya tema e nngwe le e nngwe.
- Ha mohlahlobuwa a tswile lekoteng nehelanong etsa tsen a tse latelang:
 - Mohlahlobuwa a abelwe matshwao bakeng sa dikahare ho ya ka kgato ya pele feela.
 - Mohlahlobuwa a abelwe matshwao a tshebediso ya puo ho fella kगतong ya pele feela.
 - Mohlahlobuwa a abelwe matshwao a sebopeho ho fella kगतong ya pele feela.

Tataiso bakeng sa ho tshwaya ditema

Batshwai ba etse tse latelang ha ba tshwaya:

Ho sehellwe lentswe kapa polelo e fosahetseng mola ho be ho bontshwe mofuta wa phoso ka hodima lentswe/polelo ka tshebediso ya matshwao a latelang:

- / bakeng sa ho arola mantswa a ngotsweng a kopantswe empa a lokela ho arohana;
- -,+ bakeng sa ho kopanya mantswa a arohantsweng empa a ngolwa a kopane;
- **Mn** bakeng sa mongolo (orthography) o fosahetseng;
- **Mp** bakeng sa mopeleto o fosahetseng;
- **Mt** bakeng sa tshebediso e fosahetseng ya matshwao a puo, kapa ho ngotswa letshwao moo le sa hlokeheng teng;
- **P** bakeng sa tshebediso ya puo ka tsela e fosahetseng/e sa amoheleheng kapa eo e seng ya setlwaedi;
- ^ bakeng sa lentswe kapa karolwana ya lentswe le/e siilweng pakeng tsa mantswa a mang;
- // bakeng sa ho qala seratswana se setjha/ho arola diratswana

KAROLO YA B: DITEMA TSA KGOKAHANANO

POTSO YA 2

2.1 LENGOLO LA TLETLEBO LA SEMMUSO

Sebopeho

- Aterese ya mongodi wa lengolo e ngolwa ho tloha mahareng a leqephe ho leba ka letsohong le letona, e nto latelwa ke letsatsi, kgwedi le selemo, feela jwalo ka lengolo la setlwaedi.
- Aterese ya ya ngollwang (moamohedi) e ngolwa ka letsohong le letshehadi. Aterese ya moamohedi e etellwe pele ke maemo a tshebetso a ya ngollwang, e be ho latela aterese ya hae ka botlalo.
- Tlase aterese ho ngolwe tumedisso (Monghadi, Mofumahadi kapa Mofumahatsana).
- Tlase tumedisso ho ngolwa mola wa sehlooho – o totobatsang sepheo sa lengolo leo.
- Ka mora mola wa sehlooho ho ngolwa seratswana sa selelekela seo e leng ntshetsopele ya ditaba.
- Mmele wa lengolo o ahwe ka diratswana tse seng kae; di ka ba tharo kapa ho feta, mme mona ke moo ya ngolang a nontshang taba tsa hae tse mabapi le sehlooho sa lengolo;
- Qetelo le yona e be ya puo ya semmuso, mme e ka ngolwa e le; Ka botshepehi, ka boikokobetso, jj.
- Ya ngolang lengolo o lokela ho saena pele, a nto ngola lebitso la hae ka botlalo ka tlase.

Dikahare tse ka lebellwang:

- Mohlahlobuwa a ka hlahisa sepheo sa lengolo leo ho lona a tletlebang ka tlhokeho ya dibuka tse balwang tsa Sesotho.

[25]

2.2 PUO

Sebopeho

- Pulo e ka ba polelo kapa polediso ya bohlale, e tla hohela le ho qahamisa ditsebe tsa bamamedi.
- Dintlha di hlophiswe ka boqhetseke hore puo e phalle.
- Dipolelo e be tse kgutshwane, tse kenyeleditseng bonono ho natefisa.
- Puo e be le phallo: ho be le selelekela, mmele wa dintlha tse momahaneng le qetelo e monate.
- Dintlha e be tse kgolwehang.

Dikahare tse ka lebellwang:

- Mohlahlobuwa a ngole puo eo a tlang ho nehelana ka yona ho motho ya ileng a ba tlišetsa disebediswa tsa ho itshirelatsa lefung la Covid-19.

[25]

2.3 ATIKELE E YANG KORANTENG

Sebopelo

- Atikele e ba le sehlooho se matla se bileng se hohelang mahlo;
- Lebitso la moqolotsi wa ditaba le sebaka seo atikele e ngoletsweng ho sona di ngolwa ka hodima seratswana sa pele;
- E arolwa ka dikholomo tse bopilweng ka diratswana tse kgutshwanyane;
- Le ha mohlalobuwa a sa ngola atikele ka tsela ya dikholomo a se fuwe kotlo;
- Ditaba di hlahiswe ka tsela ya phiramiti.

Dikahare:

- Mohlahlobuwa a ka hlalosa mathata a bakwang ke tshebediso e mpe ya dithethefatsi.

[25]

2.4 TEKOLOKAKARETSO

Sebopelo

Dihlohwana tse ka sebediswang ha ho ngolwa tekolokakaretso e ka ba tse latelang:

- Lebitso la tshwantshiso
- Mongodi
- Motsamaisi
- Mohale / bahale ba tshwantshiso
- Dintlhakgolo tsa tshwantshiso
- Dikgaello
- Dintlafatso

Dikahare:

- Mohlahlobuwa a ngole tekolokakaretso ka tshwantshiso, mme a hlahise maikutlo a hae ha a phethela.

[25]

2.5 PUISANO

- Selelekela se sekgutshwane se lelekelang ditaba.
- Lebitso la sebui le ngolwe ka letsohong le letshehadi la leqephe, le bile le latelwa ke letshwao la kgutlopedi (jk. Lerato :)
- Selelekeleng mmui o nehelana ka tlhahisoleseding e amanang le sepheo sa puisano.

Dikahare tse ka lebellwang:

- Mohlahlobuwa o tlameha ho ngola ka sepheo sa puisano, e leng ho hlokomedisa moithuti ya telletseng mosuwe ya rutang dipalo ho ya kopa tshwarelo le ho mo hlokomedisa phoso ya hae.

[25]

2.6 OBITJHUARI / TSA BOPHELO BA MOFU

Ena ke tokomane eo ho yona ho ngolwang ditaba tse amanang le mofu.

Matshwao a ikgethang a sebopeho sa tema ena:

- Mofu ke mang, wa ha mang;
- Tlhaho ya hae: Sebaka moo a hlahetseng teng, letsatsi la tswalo le selemo;
- Tsa kgolo ya mofu; dithuto, mosebetsi, lenyalo, jj;
- Tsa lefu la hae: letsatsi le mokgwa oo a hlokahetseng ka wona;
- Maballo: bao a ba siyang;
- Dithoko tsa seboko sa hae.

[25]

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA B (25 x 2): 50
MATSHWAO OHLE A PAMPIRI ENA: 100

RUBURIKI YA HO LEKANYETSA TEMA YA KGOKAHANO – SESOTHO PUO YA LAPENG [MATSHWAO A 25]

Makgetha a ho lekanyetsa	Phihlello e babatsehang	Phihlello e supang bokgoni	Phihlello e mahareng	Phihlello ya motheo feela	Phihlello e haellang
DIKAHARE, MORALO LE SEBOPEHO Tshakatsheko ya sehlooho le mehopollo Tlhophiso ya mehopollo Kelohloko ya maikemisetso, baamohedi ba ditaba, le maemo MATSHWAO A 15	13–15 <ul style="list-style-type: none"> - Nehelano e babatsehang ya sehlooho e supang bokgoni bo ikgethang. - Mehopollo e matla e butswitseng. - Tsebo e batsi ya makgetha a mofuta ona wa tema. - Nehelano ha e kgere e tsepame sehloohong. - Mehopollo le dikahare ke tse momahaneng, tse hlalositse mme dintlha di tshhehetsa sehlooho. - Sebopeho ke se loketseng se nang le diphoso tse mmalwa. 	10–12 <ul style="list-style-type: none"> - Nehelano e ntle haholo e bontshang tsebo e ntle ya makgetha a mofuta ona wa tema. - Nehelano ha e kgere e tsepame sehloohong - Mehopollo le dikahare ke tse momahaneng, tse hlalositse mme dintlha di tshhehetsa sehlooho. - Sebopeho ke se loketseng se nang le diphoso tse mmalwa. 	7–9 <ul style="list-style-type: none"> - Nehelano e lekaneng e bontshang tsebo ya makgetha a mofuta ona wa tema. - Nehelano ha e a tsepama sehloohong ka ho phethahala ho na le ho kgera ho itseng. - Mehopollo le dikahare di na le momahano e amohelang. - Ke dintlha tse itseng feela tse tshhehetsang sehlooho. - Ka kakaretso sebopeho ke se loketseng empa se nang le diphoso tse itseng. 	4–6 <ul style="list-style-type: none"> - Nehelano ya motheo e bontshang tsebo ya makgetha a itseng feela a mofuta ona wa tema. - Nehelano e na le tsepamo e itseng feela sehloohong empa e a kgera. - Mehopollo le dikahare ha se ka mehla di momahaneng. - Sehlooho se tshhehetswa ke dintlha tse itseng feela. - Sebopeho se fofo feela, mme se na le bohlotso bo boholo. 	0–3 <ul style="list-style-type: none"> - Nehelano e totobatsa kgaello ya tsebo ya makgetha a mofuta ona wa tema. - moelelo o nyotobetse ke ho kgera ho hoholo - Mehopollo le dikahare ha di na momahano. - Ke dintlha tse mmalwa haholo tse tshhehetsang sehlooho. - Ha ho na boiteko bo entsweng ho sebedisa sebopeho se nepahetseng.
PUO, SETAELE LE HO HLAOLA DIPHOSO Sehalo, rejisetara, setaele, maikemisetso, baamohedi ba ditaba le maemo. Tshebediso ya puo, tlwaelo ya tshebediso ya puo, kgetho ya mantsewe, matshwao a ho bala le mopeleto MATSHWAO A 10	9–10 <ul style="list-style-type: none"> - Sehalo, rejistarara, setaele, le tlotlontse di loketse ka ho fetisisa maikemisetso, baamohedi ba ditaba le maemo. - Tshebediso ya puo e nepahetse e bile e bopohile hantle. - Nehelano ha e na diphoso. 	7–8 <ul style="list-style-type: none"> - Sehalo, rejistarara setaele, le tlotlontse di loketse ka ho fetisisa maikemisetso, baamohedi ba ditaba le maemo. - Ka kakaretso tshebediso ya puo ke e nepahetseng e bileng e bopohile hantle. - Tshebediso ya tlotlontse e ntle haholo - Nehelano boholo ha e na diphoso. 	5–6 <ul style="list-style-type: none"> - Sehalo, rejistarara, setaele le tlotlontse di loketse maikemisetso, baamohedi ba ditaba le maemo. - Nehelano e na le diphoso tse itseng tsa tshebediso ya puo. - Tshebediso ya tlotlontse ke e lekaneng. - Diphoso ha se tse nyotobetse moelelo. 	3–4 <ul style="list-style-type: none"> - Sehalo, rejistarara, setaele le tlotlontse ha di a lokela maikemisetso, baamohedi ba ditaba le maemo hantle. - Tshebediso ya puo e fosahetse e bile e tletse diphoso tse ngata. - Tshebediso e seng kae ya tlotlontse. - Moelelo o nyotobetse. 	0–2 <ul style="list-style-type: none"> - Sehalo, rejistarara, setaele le tlotlontse ha di dumellane le maikemisetso, baamohedi ba ditaba le maemo. - Nehelano e tletse diphoso e dubakane. - Tlotlontse ha e dumellane le maemo. - Moelelo o nyotobetse haholo.
MATSHWAO	20–25	15–19	10–14	5–9	0–4

**KAROLO YA B: DITEMA TSA KGOKAHANO TSE TELELE
 SENOTLOLO SA HO TSHWAYA:
 SEKALA SA HO TSHWAYA DITEMA TSA KGOKAHANO
 MATSHWAO: [25]**

Makgetha a Tekanyetso	Matshwao	Senotlolo
Dikahare le Moralo le Sebopeho Puo, Setaele le Tokiso ya diphoso	15	DMS =
	10	PST =
Matshwao ohle	25	

Ditaelo ho motshwai:

- Mohlahlobuwa o lokela ho ngola ka dihlooho tse PEDI karolong ena.
- Karolo e nngwe le e nngwe e na le ruburiki ya yona.
- Sebedisa diruburiki tseo o di fuweng ho tshwaya tema e nngwe le e nngwe.
- Ha mohlahlobuwa a tswile lekoteng nehelanong etsa tsena tse latelang:
 - Mohlahlobuwa a abelwe matshwao bakeng sa dikahare ho ya ka kgato ya pele feela.
 - Mohlahlobuwa a abelwe matshwao a tshebediso ya puo ho fella kगतong ya pele feela.
 - Mohlahlobuwa a abelwe matshwao a sebopeho ho fella kगतong ya pele feela.

Tataiso bakeng sa ho tshwaya ditema

Batshwai ba etse tse latelang ha ba tshwaya:

Ho sehellwe lentswe kapa polelo e fosahetseng mola ho be ho bontshwe mofuta wa phoso ka thoko ka tshebediso ya matshwao a latelang:

- / bakeng sa ho arola mantse a ngotsweng a kopantswe empa a lokela ho arolwa;
- -,+ bakeng sa ho kopanya mantse a arotsweng empa a ngolwa a kopane;
- **Mn** bakeng sa mongolo (Orthography) o fosahetseng;
- **Mp** bakeng sa mopeleto o fosahetseng;
- **Mt** bakeng sa tshebediso e fosahetseng ya matshwao a puo, kapa ho ngotsweng letshwao moo le sa hlokeheng teng;
- **P** bakeng sa tshebediso ya puo ka tsela e fosahetseng/e sa amoheleheng kapa eo e seng ya setlwaedi;
- ^ bakeng sa lentswe kapa karolwana ya lentswe le/e siilweng pakeng tsa mantse a mang.
- // bakeng sa ho qala seratswana se setjha.